

ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEK BIJ DE BOUW VAN EEN WINDTURBINE AAN DE
SCHAARBEEKSTRAAT TE MELSELE (BEVEREN) 2010

Basisrapport

ARCHEOLOGISCHE DIENST WAASLAND
SINT-NIKLAAS
2010

INHOUD

Samenvatting	1
1. Inleiding	2
2. Administratieve fiche	3
3. Situering van het onderzoeksgebied	4
4. Het archeologisch onderzoek	7
4.1. De greppels	7
4.2. De kuil	14
4.3. Interpretatie en datering	17

SAMENVATTING

Voorafgaand aan de bouw van een windturbine aan de Schaarbeekstraat te Melsele (Beveren) werd de projectzone aan een archeologisch onderzoek onderworpen.

Het doel bestond erin na te gaan of zich in dit gebied archeologische sporen bevonden.

Bij het onderzoek werden sporen van een oude perceelsindeling en een deel van een grote kuil aangesneden. Het vondstenmateriaal uit de perceelsgreppels en de kuil wijzen naar een opgave van deze structuren in de eerste helft van de 15de eeuw. Nadien werd het landschap geherstructureerd met de aanleg van bolle akkers.

1. INLEIDING

In het onderzoeksgebied voorzag KT Wind Beveren de bouw van een windturbine.

In de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied werden in het verleden reeds heel wat archeologische sporen aangetroffen. Het agentschap Ruimte en Erfgoed adviseerde bijgevolg een archeologisch onderzoek in de hele projectzone.

KT Wind Beveren vroeg de Archeologische Dienst Waasland om dit onderzoek uit te voeren.

Bij het agentschap Ruimte & Erfgoed werd voor dit onderzoek door Jean-Pierre Van Roeyen een vergunning aangevraagd tot het uitvoeren van een opgraving (dossiernummer 10-27868). Deze werd door het agentschap toegekend op 08.10.2010 onder de projectcode 2010/349.

Onderhavig rapport geeft een synthese van de onderzoeksresultaten van de uitgevoerde opgraving.

2. ADMINISTRATIEVE FICHE

Opdrachtgever: KT Wind Beveren
Uitvoerder: Archeologische Dienst Waasland
Vergunninghouder: Jean-Pierre Van Roeyen
Beheer data: Archeologische Dienst Waasland
Beheer vondsten: Archeologische Dienst Waasland
Projectcode: 2010/349 (10-27868)
Vindplaats: Melsele-Schaarbeekstraat
Locatie: Oost-Vlaanderen, Melsele (Beveren), Schaarbeekstraat
145491,73 – 209273,96
145545,03 – 209310,66
145572,18 – 209240,77
145515,36 – 209210,10
Kadaster: Beveren, Afdeling 9, Sectie D, 1167A
Periode: 27.10.2010 – 29.10.2010

3. SITUERING VAN HET ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied bevindt zich in het zuiden van Melsele, deelgemeente van Beveren, tussen de Schaarbeekstraat en de E17 (→ fig. 1).

Topografisch kan het onderzoeksgebied gesitueerd worden binnen het coördinatenblok met volgende referenties: 145491,73 – 209273,96, 145545,03 – 209310,66, 145572,18 – 209240,77 en 145515,36 – 209210,10¹.

Op de bodemkaart wordt de zone weergegeven als SbP, droge lemig-zandgronden². Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen een zone met bolle akkers.

Kadastraal wordt het onderzoeksgebied omschreven als: Beveren, Afdeling 9, Sectie D, 1167A (→ fig. 2).

In het onderzoeksgebied en de directe omgeving ervan waren geen archeologische erfgoedwaarden gekend. In de ruimere omgeving bevinden zich de sites Kruikeke-Hogen Akkerhoek (ten noordoosten), met sporen uit de Bronstijd tot de volle middeleeuwen en Melsele-Den Es (ten zuidwesten), een Gallo-Romeinse site.

¹ Topografische kaart van België-schaal 1: 10.000, Beveren 15/2, N.G.I., Brussel, 1987.

² Bodemkaart van België, Beveren 27 E (F. Snacken), I.W.O.N.L., 1964.

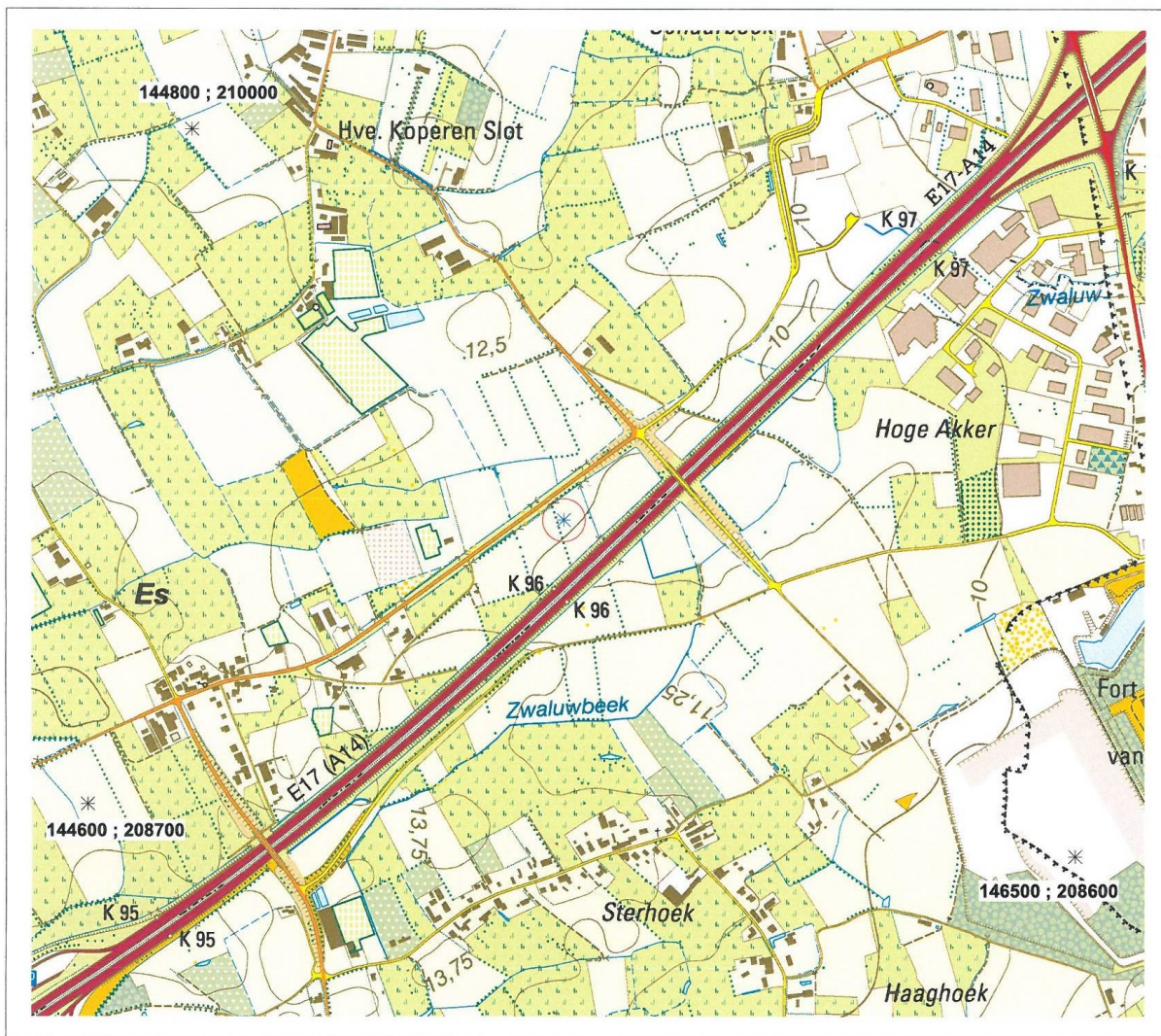
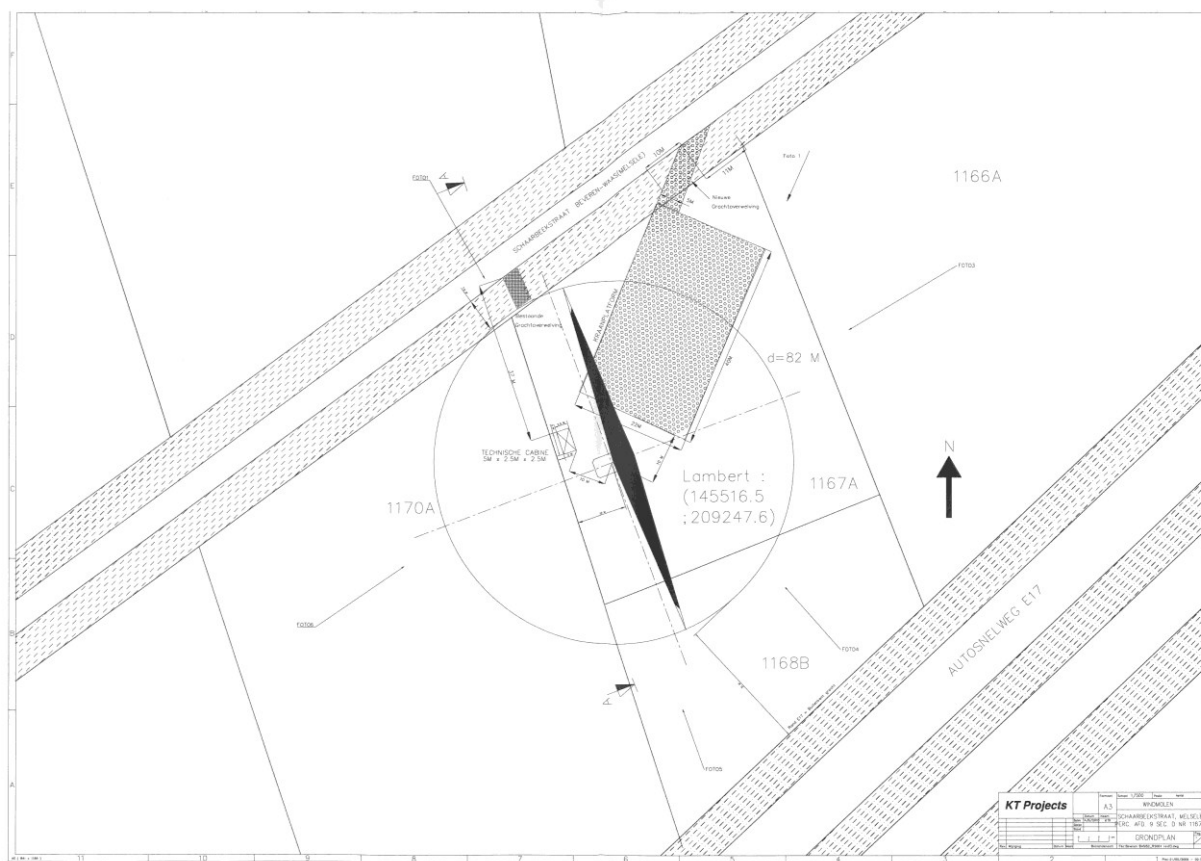

Fig. 1. Topografische situering van het onderzoeksgebied. De inplanting van de windturbine wordt aangeduid door een cirkel.

4. HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Vermits in de directe omgeving van het onderzoeksgebied geen archeologische erfgoedwaarden gekend waren, spitste de vraagstelling bij dit onderzoek zich vooral toe op de vraag of in de betrokken zone relevante archeologische sporen konden worden aangetroffen.

Op woensdag 27 oktober 2010 werd gestart met de graafwerken voor het verwijderen van de teelaarde in functie van archeologische prospectie. Deze opdracht werd dezelfde dag voltooid. Vervolgens werden 2 dagen besteed aan het inmeten van het onderzoeksvlak en de sporen en het verder onderzoek van de aangetroffen sporen. Het onderzoek werd afgerond op 29 oktober 2010.

De teelaarde werd verwijderd in de zone voor het fundament van de windturbine en in de aansluitende tijdelijke werkzone voor het kraanplatform (→ fig. 2).

Na het verwijderen van de teelaarde in de werkzones op deze (licht) bolvormige akker bleken er effectief archeologische sporen aanwezig te zijn. Het ging hierbij enerzijds om perceelsgreppels (sporen 2-4, → fig. 3, 2-4) die verwijzen naar een oudere perceelsindeling van voor de aanleg van de bolle akker. Anderzijds bleek ook een deel van een relatief omvangrijke kuil (spoor 1, → fig. 3, 1) binnen het onderzoeksvlak aanwezig. Ook deze kuil kon op stratigrafische gronden worden toegewezen aan de periode voor de aanleg van de bolle akker. Spoor 5 (→ fig. 3, 5) bleek van natuurlijke aard. Bij greppel 3 werd mogelijk een paalkuiltje aangetroffen (→ fig. 3, 7). Greppel 3 vertoonde aan de randen enkele verbredingen, waarvan niet echt duidelijk was of het gaat om spitsporen, bioturbatie of paalkuiltjes (→ fig. 3, 6, 8, 9 en 10). Verder werden nog enkele recente storingen aangesneden en in het zuidwestelijke deel van het onderzoeksvlak was de aanzet van de bolle akkergracht zichtbaar.

Vermits het onderzoeksvlak werd aangelegd op een bolle akker lopen de maaiveldhoogtes uiteen van ca. 11 m TAW aan de akkerrand tot ca. 12 m TAW naar het centrum van de akker toe.

Bij het verwijderen van de teelaarde werd afgegraven tot op de ijzerrijke moederbodem. Binnen de afgegraven zone varieerde de vlakhoogte van ca. 10,95 m tot ca. 11,35 m TAW.

4.1. De greppels

In de onderzoekszone werden drie greppels aangetroffen die deel uitmaken van een perceelsindeling die voorafgaat aan de aanleg van de bolle akkers. De oudere perceelsindeling is noordnoordwest-zuidzuidoost en westzuidwest-oostnoordoost georiënteerd.

Greppel 2 vertrekt in de noordwestelijke vlakrand. Na ca. 2 m (2/I) vertoont de greppel een onderbreking van ca. 2,20 m. Vervolgens snijdt hij een windval en loopt ca. 18,45 m verder in zuidzuidoostelijke richting om dan over een lengte van ca. 3 m af te buigen in westzuidwestelijke richting. De greppel vertoont een vulling van donker grijsbruin organisch lemig zand. De vulling vertoont sterke sporen van bioturbatie en bevat ijzerconcreties (brokken verzette moederbodem). Globaal heeft de greppel op het niveau van de uitgraving een breedte van ca. 90 cm. Plaatselijk komen echter smallere en bredere delen voor. De maximaal bewaarde diepte bedroeg ca. 30 cm. De greppel bevatte 196 ceramiekfragmenten, 1 baksteenfragment, 2 fragmenten ijzer (nagels) en 3 dierentanden (mogelijk varken).

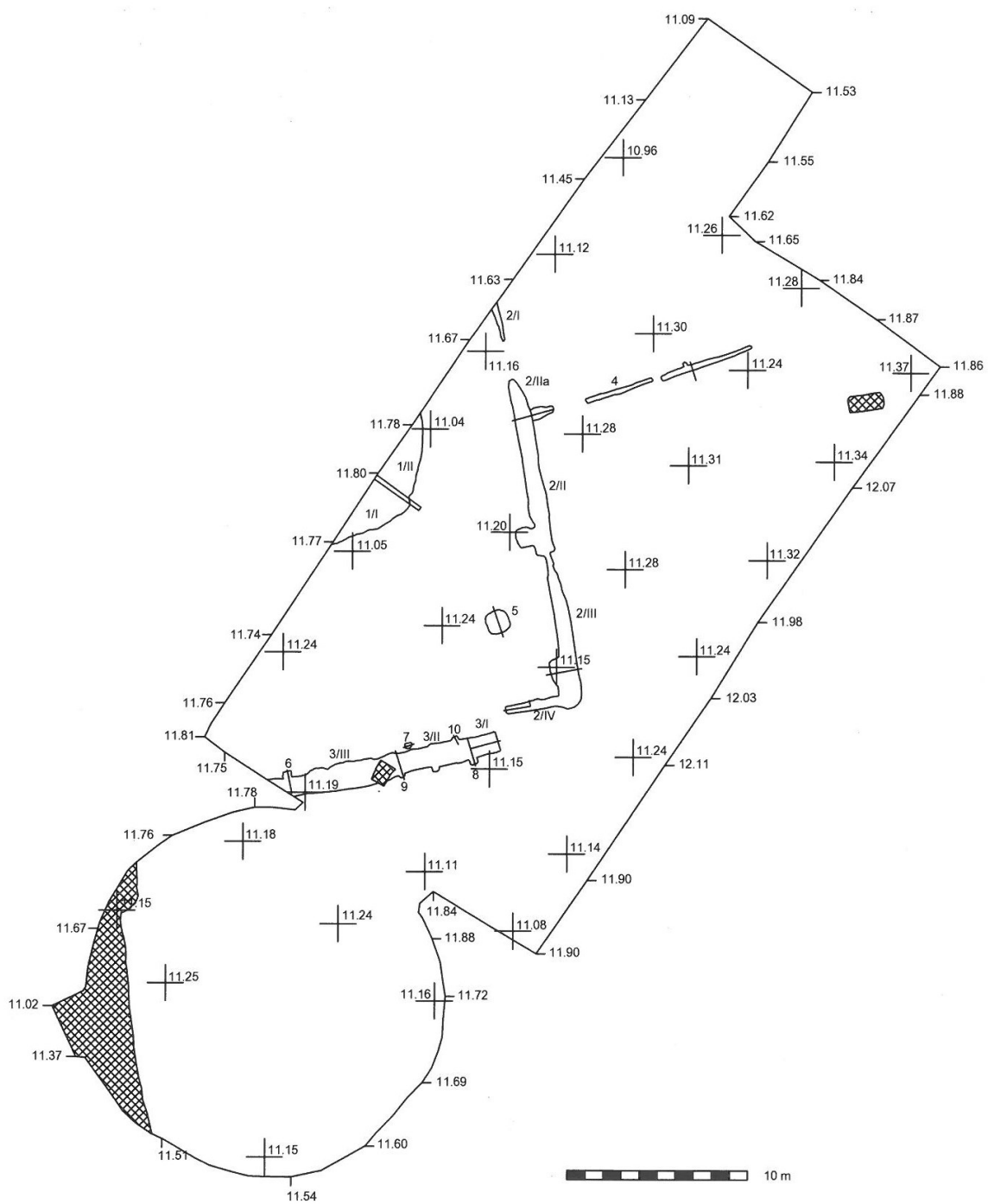

Fig. 3. Inmetingsplan van de onderzoekszone.

Fig. 4. Afgraving van het zuidwestelijke deel van het onderzoeksvlak.

Fig.5. Beeld op het onderzoeksvlak vanuit het noorden.

Fig. 6. Beeld op greppel 2 vanuit noordelijke richting.

Het merendeel van de ceramiek bestaat uit grijs aardewerk (ca. 88%). Vooral teilen lijken goed vertegenwoordigd. Het aandeel rood aardewerk bedraagt slechts ca. 9%. Slechts een scherf vertoont loodglazuur op de binnenzijde. Steengoed vertegenwoordigt ca. 3% van het aardewerk. Het gaat hierbij meestal om grijs steengoed met ijzerengobe.

Greppel 3 staat haaks op greppel 2 georiënteerd, maar sluit er niet bij aan. Hij kon over een afstand van ca. 12,90 m gevolgd worden in het onderzoeksvlak. Hij vertoont dezelfde vulling als greppel 2. De breedte van de greppel op het niveau van de uitgraving varieert van ca. 1 m tot 1,50 m. Plaatselijk komen aan de rand enkele uitstulpingen voor. Deze vertonen eenzelfde vulling als de greppel. Het is niet echt duidelijk of het hier gaat om paalkuiltjes, spitsporen of bioturbaties. De maximaal bewaarde diepte van greppel 3 bedroeg ca. 50 cm. De greppel bevatte 712 aardewerkfragmenten, 16 fragmenten bouwceramiek, 36 fragmenten ijzer (nagels), 1 vuurstenen artefact en 1 fragment natuursteen. Bij het aardewerk overheerst opnieuw het grijs aardewerk (ca. 96%). Tot de aanwezige vormen behoren vnl. teilen, kannen, kommen en vuurklokken. Het rood aardewerk is karig vertegenwoordigd (ca. 2,5%). Vermeldenswaardig is hier een randfragment van een braadslede met een golflijnversiering op de rand. Grijs steengoed met ijzerengobe is goed voor ca. 1,5% van het aantal aardewerkfragmenten. Bij de bouwceramiek gaat het uitsluitend om baksteenfragmenten. Bij 6 fragmenten kon de dikte worden bepaald. Het gaat om relatief dikke bakstenen (5,5 tot 6 cm dikte).

Ook enkele uitstulpingen op gracht 3 (→ fig. 3, 6, 8 en 10) en een mogelijk paalkuiltje naast de gracht (→ fig. 3, 7) bevatten aardewerk. Het gaat respectievelijk om 6 fragmenten, 1 fragment, 19 fragmenten en 3 fragmenten grijs aardewerk, dat volledig aansluit bij het grijs aardewerk uit gracht 3.

Ook greppel 4 staat haaks op greppel 2, maar sluit er evenmin bij aan. De greppel kon over een lengte van ca. 9,60 m worden gevolgd. De onderbreking in de greppel is mogelijk te verklaren door de zeer ondiepe bewaringstoestand. De bewaarde breedte op het niveau van de uitgraving bedroeg maximaal ca. 30 cm. De bewaarde diepte bedroeg maximaal ca. 10 cm. De vulling is sterk gelijkend met die van greppels 2 en 3. In deze ondiep bewaarde greppel werden geen archeologica aangetroffen.

Fig. 7. Beeld op greppel 3 vanuit oostelijke richting.

Fig. 8. Beeld op de windval onder greppel 2 en op greppel 4 vanuit westelijke richting.

4.2. De kuil

Tegen de westelijke vlakwand kwam bij het verwijderen van de teelaarde een deel van een eerder omvangrijke kuil aan het licht. Vermits de kuil slechts deels binnen het onderzoeksvlak viel, kan over de vorm en totale omvang van de kuil weinig worden gezegd. Op het niveau van de uitgraving kon een maximale afmeting van ca. 8,80 m worden vastgesteld. De kuil bevond zich over een breedte van maximaal ca. 2,50 m binnen het onderzoeksvlak. Van op het niveau van de uitgraving bedroeg de maximaal bewaarde diepte ca. 50 cm. De kuil vertoont zacht hellende wanden. De vulling bestaat, net als bij de greppels, vooral uit donker grijsbruin organisch lemig zand met sterke sporen van bioturbatie. In het noordelijke deel bevatte de kuilvulling onderaan plaatselijk brokken verzette moederbodem. In het zuidelijke deel bestaat de basisvulling uit bovenvermeld organisch lemig zand, vermengd met brokjes verzette moederbodem en fijn baksteenpuin. Boven op de kuilvulling rust de huidige bouwlaag. Deze heeft door rijping van de kuilvulling boven de kuil een aanzienlijk grotere dikte (ca. 75 cm) dan naast de kuil (ca. 20-30 cm). De kuilvulling bevatte 73 aardewerkfragmenten, 20 fragmenten bouwceramiek, 9 fragmenten ijzer (nagels), 6 tandfragmenten en 1 vuurstenen artefact (vuurslag). Ook in kuil 1 overheerst het grijs aardewerk (ca. 58%), gevolgd door rood aardewerk (ca. 34%) en steengoed (ca. 8%). Bij de bouwceramiek gaat het opnieuw om baksteenfragmenten, met diktes variërend van ca. 4,5 tot ca. 6 cm. Bij 1 fragment kon zowel de breedte als de dikte worden bepaald (11 x 4,5-5 cm).

Over de functie van deze kuil kan weinig zinvols worden gezegd. Hoewel geen duidelijke sporen van *trampling* werden waargenomen, behoort een functie als drinkpoel tot de mogelijkheden.

Fig. 9. Beeld op kuil 1 na afgraving van de teelaarde.

Fig. 10. Beeld op de doorsnede van kuil 1 vanuit noordoostelijke richting.

4.3. Interpretatie en datering

De binnen het onderzoeksvlak aangetroffen greppels en kuil lijken te verwijzen naar agrarische activiteit in de late middeleeuwen.

De ceramiek uit de kuil en greppels kan globaal gedateerd worden in de periode 1350-1425³.

De perceelsindeling en de kuil werden dus wellicht in de eerste helft van de 15de eeuw opgegeven. Vermoedelijk geschiedde dit naar aanleiding van de aanleg van bolle akkers in het onderzoeksgebied.

Dergelijke oudere perceelsgreppels komen in het Waasland frequent voor onder de bolle akkers. Vaak zijn ze echter archeologisch steriel en bevatten ze geen chronologische aanwijzingen. Globaal wordt de aanleg van de bolle akkers in het Waasland gedateerd in de 15de en 16de eeuw⁴. De gegevens verzameld in het onderzoeksgebied kunnen misschien een aanwijzing inhouden dat de start van de aanleg van de bolle akkers reeds in de eerste helft van de 15de eeuw te plaatsen valt.

3 Evaluatie van de ceramiek door R. Van Hove (ADW), waarvoor onze dank.

4 R. Van Hove, De “klassieke” bolle akkers van het Waasland in archeologisch perspectief, in: Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas 100 (1997) p. 283-328.